

FAKTA.

3A/2019

express

Kuvaaja: Satu Haavisto

*Kokemuksia
opettajien
Erasmus+
-täydennys-
koulutusjaksojen
vaikutuksista
suomalaisissa
peruskouluissa ja
lukioissa*

Miksi menisin
täydennyskoulutukseen
ulkomaille?

TAUSTAA

Erasmus+ -ohjelma tarjoaa rahoitusta yleissivistävän koulutuksen hankkeisiin, joihin sisältyy muun muassa opettajien liikkuvuusjaksoja muissa Euroopan maissa. Ohjelman rahoittamien hankkeiden avulla päiväkodit, peruskoulut ja lukiot voivat lähettää henkilökuntaansa täydennyskoulutukseen ulkomaille. Täydennyskoulutus voi olla kurssille osallistumista, koulutyön seuraamista yleissivistävällä alalla tai opettamista yhteistyökoulussa tai päiväkodeissa.

Hankkeet perustuvat koulun tai päiväkodin omiin tarpeisiin ja hyödyttävät niitä mahdollisimman hyvin. On myös tärkeää, että hankkeen tavoitteet kytkeytyvät oppilaitoksen opetussuunnitelmaan ja muihin kehittämissuunnitelmiin. Täydennyskoulutushankkeiden avulla pyritään siis vaikuttamaan yksittäisen henkilön kehittymisen lisäksi koko koulun tai päiväkodin toimintaan.

Tämä selvitys pohjautuu kansainväliseen tutkimukseen, joka kartoitti

Erasmus+ -ohjelman tavoitteiden toteutumista yleissivistävän koulutuksen täydennyskoulutushankkeissa (2014–2015) ja hanketoiminnan vaikutusten näkymistä koulu yhteisössä. Liettuan Erasmus+ -ohjelman kansallinen toimisto toimi pääkoordinaattorina, ja liettualainen Šiauliai yliopisto kehitti sekä tutkimusmenetelmän että kokosi tutkimuksen tulokset.

Osallistujamaat teettivät kansalliset selvitykset, joiden pohjalta Šiauliai yliopisto laati tuloksia yhteen kokoavan raportin, joka on julkaistu vuonna 2017. Opetushallitus vastasi Suomen kansallisen selvityksen toteuttamisesta, ja sen tuloksia esiteltiin tiivistetysti julkaisussa Uusia asioita ja perspektiiviä tavalliseen koulutyöhön, Fakta Express 1A/2017.

Neljä alkuperäisen selvityksen osallistujamaista: Liettua, Viro, Puola ja Suomi, käynnistivät vuonna 2018 jatkoselvityksen siitä, kuinka täydennyskoulutushankkeiden vaikutukset

näkyvät koulujen toiminnassa vielä pari vuotta hankkeiden päättymisen jälkeen. Samalla kartoitimme, millaiset tekijät tukevat tai haittaavat vaikutusten pysyvyyttä. Tämä Fakta Express -julkaisu esittelee jatkoselvityksen laadullisia tuloksia Suomen osalta.

Julkaisussa esiteltävien tulosten aineisto perustuu ryhmähaastatteluihin, joihin osallistui yhteensä 15 Erasmus+ -täydennyskoulutushankkeissa mukana ollutta koulun rehtoria ja opettajaa. Samat koulut osallistuivat myös alkuperäiseen selvitykseen. Yhtään päiväkotia ei tässä aineistossa ollut mukana. Lisäksi yhdestä hankkeesta tehtiin tapaustutkimus, jossa haastateltiin kolmea samassa täydennyskoulutushankkeessa mukana ollutta opetushenkilöstön jäsentä.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Erasmus+

Kuvaaja: Satu Haavisto

Kansainvälisen toiminnan muuttuminen osaksi koulukulttuuria on rohkaissut sellaisia henkilöstön jäseniä osallistumaan, jotka ovat aiemmin olleet epävarmoja tai välinpitämättömiä kansainvälisiä hankkeita kohtaan.

”Ensimmäinen hankkeemme innosti opettajia kokeilemaan siipiään. Sen jälkeen on tullut aina uusia hankkeita eurooppalaisten koulujen kanssa.”

TÄYDENNYSKOULUTUKSET TOIVAT UUSIA TUULIA OPETUSMENETELMIIN JA OPPIMISYMPÄRISTÖIHIN

Uudet opetussuunnitelmat sekä peruskoulussa että lukiossa vaativat opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen päivittämistä. Monet oppilaitokset ovatkin hyödyntäneet kansainvälisiä täydennyskoulutushankkeita vastaamaan osaltaan tähän tarpeeseen.

Haastatellut opettajat kertoivat usein opetusmenetelmien muuttuneen ja kehittyneen koulussaan täydennyskoulutushankkeen tuloksena. Osa uusista menetelmistä esiteltiin kouluissa ensi kertaa hankkeen yhteydessä, kun taas toiset olivat jo käytössä, mutta niitä jalostettiin tai kehitettiin hankkeesta saatujen uusien tietojen ja taitojen avulla. Mainittuja uudistuksia oli esimerkiksi matematiikan opetuksen menetelmissä, tieto- ja viestintätekniiikan käytössä, toiminnallisessa opetuksessa sekä opetuksen eriyttämisessä.

Monet koulut ovat hakeneet kansainvälisistä täydennyskoulutushankkeista ideoita ja uusia näkökulmia monipuolisten ja nykyaikaisten oppimisympäristöjen kehittämiseen. Esimerkiksi ulkona oppiminen ja luonnon käyttäminen oppimisympäristönä on lisääntynyt osassa kouluja aiheeseen liittyneen täydennyskoulutuskurssin seurauksena. Koulut ovat myös saaneet täydennyskoulutushankkeesta apua ja inspiraatiota upouuden

koulurakennuksen oppimisympäristöjen suunnitteluun. Hankkeesta saadut ideat konkretisoituvat näin jopa vuosiksi eteenpäin.

Osa haastatelluista kuvaili koulujen toimintakulttuurin muuttuneen täydennyskoulutushankkeen tuloksena. Esimerkiksi tieto- ja viestintätekniiikan käyttö ja hallinnointi on selkiytynyt. Lisäksi opettajat ovat ottaneet käyttöön erilaisia samanaikais- ja tiimiopeettajuuden malleja.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA JUURTUU OSAKSI KOULUN ARKEA

Opettajat ja rehtorit kertoivat, että merkittävin useassa koulussa tapahtunut muutos oli kansainvälisen toiminnan ja eurooppalaisen identiteetin vahvistuminen luonnolliseksi osaksi koulun toimintakulttuuria. Kansainvälinen yhteistyö kuuluu koulun jokapäiväiseen arkeen, eikä sitä enää pidetä ylimääräisenä tai päälleliimattuna toimintana. Kansainvälisen toiminnan muuttuminen luonnolliseksi osaksi koulukulttuuria on rohkaissut myös sellaisia henkilöstön jäseniä osallistumaan, jotka ovat aiemmin olleet epävarmoja tai kokonaan välinpitämättömiä kansainvälisiä hankkeita kohtaan.

Useat haastatelluista opettajista kuvailivat ulkomailta tapahtuvia täydennyskoulutusjaksoja erinomaisiksi väyliksi löytää uusia eurooppalaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa on ollut mahdollista jatkaa yhteistyötä tai aloittaa koko-

Kuvaaja: Satu Haavisto

naan uusia projekteja. Monet koulut ovatkin aloittaneet täydennyskoulutusjaksolta löytyneen yhteistyökumppanin kanssa joko uuden Erasmus+ -hankkeen tai muun kansainvälisen yhteistyöhankkeen. Opettajien ulkomaanjaksoihin keskittyntä hanketta on saattanut seurata seuraava, jossa myös oppilaat ovat päässeet osallistumaan liikkuvuusjaksoihin. Uusien kontaktien myötä myös verkon kautta tapahtuva yhteistyö, esimerkiksi eTwinning, on lisääntynyt.

Opettajien täydennyskoulutusjaksojen myötä koulut ovat saaneet myös lisää kansainvälisiä vierailijoita. Haastateltavat kuvailivat ulkomaisten vierailijoiden vastaanottamisen olevan erinomainen keino tarjota oppilaille ja opiskelijoille kansainvälisiä kokemuksia oman koulun sisällä. Eräissä kouluissa kansainvälinen yhteistyö on tullut niin merkittäväksi osaksi koulun toimintaa, että siitä on muodostunut koululle kilpailuvaltti, joka lisää koulun kiinnostavuutta. Tällainen mahdollisuus voi olla erityisen tärkeä esimerkiksi pienempien paikkakuntien lukioille, jotka joutuvat kilpailemaan opiskelijoista naapurikaupunkien oppilaitosten kanssa.

OPETTAJAT SAAVAT UUTTA NÄKÖKULMAA JA ITSEVARMUUTTA OMAAN TYÖHÖNSÄ

Täydennyskoulutusjaksoilla olleet opettajat totesivat, että uusien ideoiden ja taitojen lisäksi ulkomaanjaksot tarjosivat myös arvokkaan näkökulman niihin asioihin, jotka suomalaisessa koulujärjestelmässä toimivat jo hyvin. Moni vastaajista

kertoi arvostavansa omaa työtään enemmän ja saaneensa varmuutta työskentelynsä. Jotkut haastatelluista totesivat toisaalta myös, että koulutyöhön tutustuminen toisessa maassa on auttanut ymmärtämään, että monet kouluelämän piirteet ovat melko universaaleja ja toistuvat samankaltaisina maasta toiseen.

Vieraan kielen käyttäminen ulkomailla tapahtuvan täydennyskoulutusjakson aikana sai monet opettajat huomaamaan, että oma kielitaito on parempi kuin itse oli alun perin ajatellut. Tätä haastateltavat kuvailivat hyvin voimaannuttavaksi kokemukseksi, joka on jopa kannustanut joitakin omasta kielitaidostaan aiemmin epävarmoja opettajia käyttämään vieraita kieliä omassa opetuksessaan.

LIKKUVUUSJAKSOILLA OPITUN JAKAMINEN KOKO KOULUYHTEISÖN KESKEN ON OLEELLINEN OSA HANKKEEN TOTEUTUSTA

Useimmat liikkuvuusjaksoihin osallistuvat opettajat levittävät koulutuksesta saamaansa tietoa ja ideoita kertomalla kokemuksistaan osana henkilöstökokousta. Haastattelujen perusteella tämä on suosituin tapa levittää tietoa hankkeen tuloksista koulun sisällä. Jotkut eivät tyydy vain kertomaan uusista menetelmistä ja ideoista, vaan kollegat pääsevät myös kokeilemaan niitä käytännössä. Yksi haastateltava kutsui tätä ”altistustekniikaksi”. Haastatellut opettajat kertoivat kollegoista ja koulun johtajista, jotka eivät alun perin olleet kiinnostuneita

Täydennyskoulutusjaksot ovat erinomaisia väyliä löytää uusia eurooppalaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa on ollut mahdollista jatkaa yhteistyötä tai aloittaa kokonaan uusia projekteja.

”Olemme näiden kurssien ja job shadowing -jaksojen jälkeen saaneet itsekin kansainvälisiä vierailijoita. Tämä on lisännyt hurjasti kotikansainvälisyyttä oppilaiden suuntaan.”

Kuvaaja: Hanna Anttila

osallistumaan kansainväliseen toimintaan, mutta muuttivat mieltään sen jälkeen, kun olivat altistuneet hankkeen tuloksille.

Erasmus+ -hankkeet mahdollistavat täydennyskoulutuksen saamista myös sellaisten oppilaitosten henkilökunnalle, joiden paikalliset kouluttautumismahdollisuudet ovat niukat, esimerkiksi harvaan asutuilla alueilla. Osa haastateltavista toi esille, että etenkin näissä tapauksissa Erasmus+ -hankkeiden mahdollistamat täydennyskoulutukset ovat arvokas resurssi, mikä osaltaan myös kannustaa osallistujia jakamaan oppimaansa muun henkilöstön kanssa ja maksimoimaan koulutusmahdollisuudesta saadut hyödyt koko koululle.

Haastatteluihin osallistuneet opettajat olivat melko yksimielisiä siitä, että liikkuvuusjaksoilta saatujen uusien kokemusten jakamiseen on varattava riittävästi aikaa ja resursseja, jotta hankkeen vaikutukset saadaan tehokkaasti jaettua koko koulu yhteisölle. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että hankkeen kestävyys kannalta olisi hyvä, että liikkuvuusjaksoille osallistuisi aina vähintään kaksi henkilöä yhdessä. Heistä muodostuisi työpari, joka jakaisi keskenään paitsi kokemukset ulkomaanjaksosta, myös vastuun uusien ideoiden ja menetelmien jalkauttamisesta koko kouluun. Opettajien työn hektisen luonteen katsottiin olevan yksi suurimmista esteistä hankkeen tulosten tehokkaalle levittämiselle. Haastateltavien mukaan jakaminen jää usein vähäiseksi, jos sitä varten ei ole erityisesti varattu aikaa esimerkiksi henkilöstön yhteisestä kokouksesta tai koulutuspäivästä.

Monet opettajat ovat aktiivisia myös koulun ulkopuolisissa organisaatioissa ja verkostoissa ja voivat kertoa niiden avulla hankkeiden tuloksista ja vaikutuksista laajemmalle yleisölle. Monet kunnat järjestävät myös niin kutsuttuja ”pedagogisia kahviloita”, joissa eri koulujen opettajat voivat jakaa ajatuk-

siaan ja kokemuksiaan. Jotkut täydennyskoulutushankkeista ovat myös innostaneet kouluja aloittamaan tai lisäämään yhteistyötä muiden lähiympäristön toimijoiden, esimerkiksi kirjaston kanssa.

HANKKEEN VAIKUTUSTEN PITKÄIKÄISYYTTÄ EDESAUTTAA YHTEYS KOULUN SUUNNITELMALLISEEN KEHITTÄMISEEN

Haastatteluihin osallistuneet rehtorit ja opettajat olivat melko yhtä mieltä siitä, että kansainvälisen täydennyskoulutushankkeen vaikutusten pysyvyyteen ja leviämiseen osaksi koulun kulttuuria vaikuttaa se, että hankkeen tavoitteet pohjautuvat selkeästi opetussuunnitelmaan. Kun hanke on virallisesti osa koulun vuosittaista kehittämissuunnitelmaa ja sen tavoitteet vastaavat opetussuunnitelmassa asetettuja tavoitteita, hankkeella on mahdollisuus tulla luonnolliseksi osaksi koulun kehittämistä.

Esimerkiksi uusien oppimisympäristöjen kehittäminen on ollut tavoitteena useiden oppilaitosten hankkeissa ja se mainittiin haastatteluissa toistuvasti. Sekä peruskoulun että lukion uusimmat opetussuunnitelmat korostavat toimivan ja monipuolisen oppimisympäristön merkitystä ja oppimisen viemistä myös koulun seinien ulkopuolelle. Hankkeiden tuloksia voidaan tällöin hyödyntää, kun koulua kehitetään vastaamaan uuden opetussuunnitelman tavoitteita.

MIKÄ ON ERASMUS+ -OHJELMA?

Erasmus+ on Euroopan unionin koulutus-, nuoriso- ja urheiluohjelma, jolla tuetaan monenlaisia ulkomaan jaksoja, eurooppalaista yhteistyötä sekä vuoropuhelua eri tahojen välillä. Kuluva ohjelmakausi kattaa vuodet 2014–2020. Uutta ohjelmakautta valmistellaan parhaillaan.

Opetushallitus tukee tänä vuonna Erasmus+ -ohjelmalla kansainvälistymistä ja koulutuksen ja nuorisotoiminnan kehittämistä 45 miljoonalla eurolla.

Lähes 300 000 suomalaista on osallistunut Erasmus+ -ohjelman ja sitä edeltävien ohjelmien tukemiin ulkomaanjaksoihin vuodesta 1992 lähtien.

Opettajien Erasmus+ -täydennyskoulutusjaksojen vaikutukset kouluissa: oph.fi/ka1/tulokset

MITEN KANSAINVÄLINEN TÄYDENNYSKOULUTUS VAIKUTTAA PYSYVÄSTI KOULUYHTEISÖÖN?

★ Opettaja saa ★

- itsevarmuutta: kielitaito, selviytyminen uusissa tilanteissa
- uusia näkökulmia
- omanarvontuntoa

Haasteita:

- jos ei ole aikaa tiedon levittämiseen

★ Henkilökunta saa ★

- uusia opetusmenetelmiä
- vahvistusta tiimiopettamiseen
- kansainvälisiä kontakteja
- vahvistusta eurooppalaiseen identiteettiin

Haasteita:

- jos henkilökunta ei ole sitoutunut

★ Koulu saa ★

- tukea OPSin toteuttamiseen
- tukea kehityssuunnitelmiin
- ideoita oppimisympäristöihin
- ideoita toimintakulttuuriin
- kansainvälisyyden osaksi arkipäivää
- kilpailuvaltin

Haasteita:

- jos hanke ei ole osa muuta kehitystyötä
- jos koulun rehtori ei osallistu hankkeeseen

Kuvaaja: Hanna Anttila

Kansainvälinen yhteistyö on tullut niin merkittäväksi osaksi koulun toimintaa, että siitä on muodostunut koululle kilpailuvaltti.

”Olemme pieni koulu periferiassa, mutta erittäin kansainvälinen. Meille valikoituu opiskelijoita myös muista lähikunnista. Kansainvälisyydestä on tullut meille tavaramerkki.”

Jotkut eivät tyydy vain kertomaan uusista menetelmistä ja ideoista, vaan kollegat pääsevät kokeilemaan niitä. Yksi haastateltava kutsui tätä ”altistustekniikaksi”.

VAHVA ORGANISAATION TUKI LISÄÄ VAIKUTUSTEN PYSYVYYTTÄ

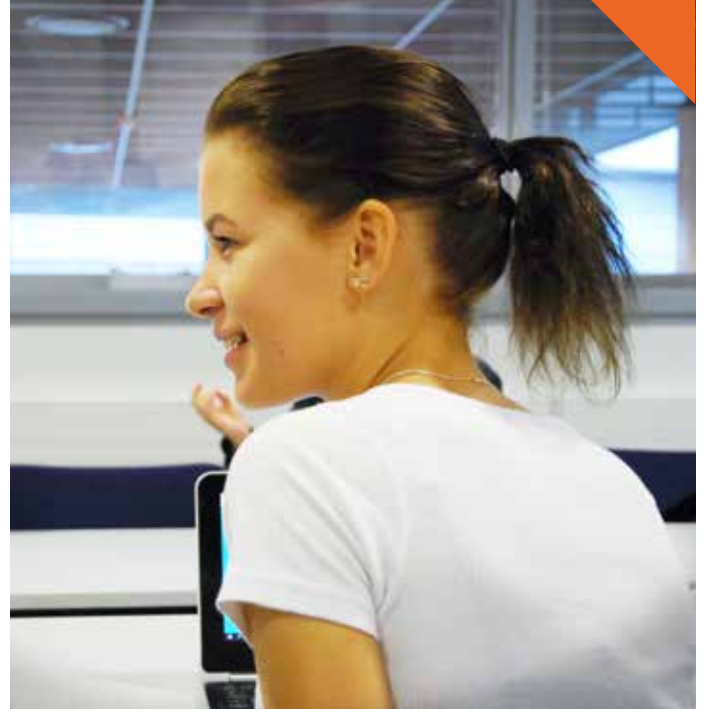
Haastatteluihin osallistuneiden opettajien ja rehtoreiden mukaan kestävien hanketulosten saavuttamisessa on tärkeää, että hankkeella on oppilaitoksen johdon ja hallinnon tuki. Opettajat ja rehtorit korostivat sitoutuneen johtamisen merkitystä onnistuneen ja kestäväen täydennyskoulutushankkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Muutosten juurtuminen koulun toimintaan onnistuu paremmin, jos koulun johto osallistuu aktiivisesti hankkeen suunnitteluun ja on mukana koko hankkeen elinkaaren ajan. Näin voidaan varmistaa, että hanke liittyy koulun yleiseen kehittämiseen, ja kannustaa kaikkia henkilöstön jäseniä osallistumaan sen eri vaiheisiin.

Täydennyskoulutushankkeen vaikutuksia pidettiin myös kestävämpinä, jos hanke liittyy joko koulussa aiemmin toteutettuun projektiin tai esimerkiksi oppilasliikkuvuuksia sisältävään tulevaan yhteistyöhankkeeseen. Näin kyseessä ei ole vain yksittäiset lyhyen aikavälin projektit, vaan hankkeet pikemminkin luovat ja vahvistavat jatkuvan kansainvälisen yhteistyön kulttuuria koulussa.

Kuvaaja: Satu Haavisto

Kuvaaja: Elina Ruokari

Vieraan kielen käyttäminen ulkomailta tapahtuvan täydennyskoulutusjakson aikana sai monet opettajat huomaamaan, että oma kielitaito on parempi kuin itse oli ajatellut.

”Kun opettaja, joka on vältellyt englannin puhumista, lähtee koulutukseen ja saa kokemuksen, että hänhän pärjää. Sillä on ihan hirveän iso merkitys.”

KOKO KOULUYHTEISÖN TUELLA ON TÄRKEÄ ROOLI HANKKEEN VAIKUTUSTEN YLLÄPITÄMISESSÄ

On hyvin harvinaista, että kaikki henkilöstön jäsenet voivat osallistua täydennyskoulutukseen ulkomailta. Vaikka liikkuvuusjaksoihin osallistuukin vain pieni osa henkilöstöstä, tulee hankkeen vaikutusten silti ulottua laajemmalle kouluyhteisöön. Liikkuvuusjaksoihin osallistumattoman henkilöstön kannustaminen ja sitouttaminen hankkeeseen onkin yksi suurimmista haasteista hankkeen vaikutusten pitkäikäisyydelle. Haastattelujen opettajien mukaan on tärkeää, että hanke suunnitellaan yhdessä kouluyhteisönä ja kaikille tarjotaan mahdollisuus osallistua suunnitteluun. Näin hankkeesta voi aidosti muodostua koko koulun yhteinen. Kun kansainvälinen täydennyskoulutushanke on huolellisesti suunniteltu vastaamaan koulun tai päiväkodin todellisia tarpeita, on todennäköisempää, että sen tuloksilla on myös todellinen vaikutus niiden toimintaan.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva virasto, joka vastaa koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kehittämisestä sekä kansainvälisyyden edistämisestä.

